

Boek van de maand

De diaconale gemeente

S.M. Alserda

Ontstaan

Het boekje *De diaconale gemeente* van de hand van ds. G. Riemer is op een wat ongewone manier tot stand gekomen. In eerste instantie werd het geschreven in het Indonesisch en voor Indonesië, in het kader van het LITINDO-project, zoals dat door de Groninger Zendings Deputaten wordt behartigd. Gezien de actualiteit van het onderwerp, ook voor Nederland, werd het op verzoek vertaald en bewerkt. Deze uitgave sluit aan bij een eerdere gezamenlijke uitgave van het Diaconaal Steunpunt en De Verre Naasten, namelijk *Liefdedienst aan allen* (1999), door Henk Venema. Beide schrijvers hebben een zendingsachtergrond.

Bijbelse gegevens

Het valt niet mee om de inhoud van dit boekje in kort bestek weer te geven. Want er komen heel wat aspecten van de christelijke diaconale taak aan de orde. Een uitgebreide inhoudsopgave doet hierbij echter goede diensten.

Meer dan de helft van het boekje is gewijd aan de bespreking van *bijbelse gegevens*. Dat begint met God de Schepper en de mens als geschapen naar Gods beeld. Dat zegt iets over God, wie Hij is, en over de taak die Hij geeft aan de mens: onderkoning, cultuuropdracht. Vervolgens wordt geschetst hoe door de val in zonde er allerlei ellende in de wereld gekomen is. En dat het met name de gelóvige mens is, die in deze situatie een taak heeft: een *diaconale* taak, in het verlengde van de eerdere cultuuropdracht. De gelovige mens kan die taak weer op zich nemen, dankzij de belofte en het werk van Christus (moederbelofte, verzoening, Christus als het volmaakte beeld van God). Door Christus wordt de zondige mens weer een nieuwe mens, die een taak houdt te midden van deze wereld. God geeft hem mogelijkheden - talenten - en de gelovige mens dient zich een goede 'rentmeester' te betonen.

Nadat zo op de *grondmotieven* voor bijbelse diaconie gewezen is, worden in een volgend hoofdstuk meerdere bijbelse *bewegredenen* op een rijtje gezet. De liefde is daarbij de eerste en de belangrijkste bewegreden. Van daaruit wordt gewezen op begrippen als 'dienen', 'naastenliefde', 'gemeenschap', 'heiliging', de 'vreze des Heren', 'barmhartigheid', 'ontferming' en 'gerechtigheid'. Een christen moet dit alles doen uit liefde voor God en de naaste. Maar ook mag op bijbelse gronden gesproken worden van het 'recht' der armen. Ware liefde is méér dan een emotie: zet aan tot concreet handelen. Ten slotte wordt gewezen op Christus als de grote en de enige echte Diaken.

In een derde hoofdstuk worden het voorbeeld en de woorden van Christus nagegaan als bijbelse lessen in diaconie: ook in deze moeten wij leerlingen (discipelen) van Jezus Christus willen zijn. Met als conclusie, dat woord en daad onlosmakelijk bij elkaar horen.

Een vierde hoofdstuk sluit de bespreking van de bijbelse gegevens af met te wijzen op de avondmaalsgemeenschap ('koinonia'): diaconie is niet alleen een persoonlijke, maar ook een gemeenschappelijke taak. Het gaat erom diaconale geméente te zijn. God plaatst ons in een bepaalde geméenschap, waar we verantwoordelijkheid dragen voor elkaar. In die zin is het diaconale werk ook een kenmerk van een ware kerk van Christus. Niet eigenbelang, maar de geestelijke eenheid is bepalend. Waarbij de verscheidenheid in gaven en talenten de gemeenschap alleen maar versterkt en de gemeente ook daadkrachtig maakt.

De praktijk

In de tweede helft van het boek komen achtereenvolgens de diaconale geschiedenis, de diaconale reikwijdte en het diaconale handelen aan de orde.

De *diaconale geschiedenis* begint met het boek Handelingen, waar naast de apostelen en oudsten speciale diakenen wordt aangesteld in de gemeenten. Riemer volgt in dezen de studie van prof. J. van Bruggen, *Ambten in de Apostolische kerk*. Dat betekent, dat de diaken niet gezien wordt als een ambtsdrager (geen kerkelijk ambt, zoals het ambt van oudste), maar als een gewoon gemeentelid met een speciale taak. Dan is het ook geen probleem meer dat er vrouwelijke diakenen zijn: de Bijbel spreekt immers duidelijk van *diaconessen*, terwijl ook duidelijk is, dat vrouwen niet het ambt van oudste mogen vervullen. Zo pleit Riemer ervoor dat vrouwen weer méér worden ingeschakeld bij het diaconaat. In de kerkgeschiedenis is dat wel eens te veel uit het oog verloren (Middeleeuwen, Reformatietijd). Overigens is het diaconale werk van de kerk één van de redenen geweest dat de kerk bleef groeien, ook in tijden van vervolging. Het is met name *Bucer* geweest, die het belang van het diakenambt heeft benadrukt en ook een visie heeft ontwikkeld op de diaconale taak van de gemeente. In het hoofdstuk over de *diaconale reikwijdte* wordt met name een pleit gevoerd voor diaconale gerichtheid op de wêrld. Het diaconale mag niet beperkt blijven tot de eigen gemeente alleen. Niet alleen intern, maar ook extern heeft de gemeente een diaconale taak. Daarbij komt het werk van het instituut *De Verre Naasten* aan de orde. Op dit punt komt de nauwe samenhang tussen Woord en Daad weer terug. Bij diaconale hulp is de doorverwijzing naar Jezus Christus onmisbaar. Toch mag daadwerkelijke hulp niet afhangen van de mogelijkheid tot doorverwijzing. Want liefdebetoon is altijd onvoorwaardelijk! Het laatste hoofdstuk, over *diaconaal handelen*, benadrukt dat het tot de taak van de kerk behoort om 'diaconia' te organiseren, maar dit mag nooit particulier initiatief vervangen of zelfs maar in de weg staan. Vervolgens wordt een soort definitie gegeven van het algemene doel van de diaconie. Kort samengevat: de eer van God en het heil (in de breedste zin van het woord) van de naaste. De formulering van de bijzondere doelen van diaconie heeft vooral te maken met de reikwijdte. Ten slotte worden de verschillende diaconale zorgterreinen in kaart gebracht, waarbij het maken van een stappenplan en een jaarplan wordt aanbevolen. In een bijlage wordt een handreiking aan kerkenraden en diaconieën van de hand van Deputaten Zending, Hulpverlening en Training afgedrukt.

Waardering

Na lezing van het boekje kan ik het alleen maar van harte aanbevelen. Het is alle diaconieën toegestuurd en diakenen kunnen hier inderdaad hun winst mee doen. Een paar punten wil ik hierbij nog even noemen.

Terecht wordt benadrukt, dat ook de gaven van de zusters in de gemeente bij het diaconale werk ingeschakeld dienen te worden. Dit ook afgezien van de vraag, hoe je tegen het diakenambt aankijkt. Overigens geldt dat ook breder, o.a. bij het pastorale werk, dat dit niet aan de ambtsdragers alleen moet worden overgelaten.

Daarbij past de aandacht die Riemer blijft vragen voor het particuliere initiatief tot het betonen van barmhartigheid. Wat gemeentelijk wordt georganiseerd, door de hele gemeente wordt gedragen (financieel en in gebed), wordt in de praktijk door een beperkt aantal mensen uitgevoerd. Maar daden van barmhartigheid worden van iederéén gevraagd.

Terecht ook is de nadruk op de externe diaconale taak van de gemeente. Mijn indruk is, dat er steeds meer aandacht is voor buitenlandse hulpprojecten. Maar ook in de eigen omgeving dient een gemeente en dienen de gemeenteleden die diaconale roeping waar te maken.

De samenhang tussen woord en daad is vanuit de Bijbel duidelijk. Verkondiging van het evangelie moet onderstreept worden met daden van christelijke barmhartigheid. En omgekeerd moet christelijke barmhartigheid - zo mogelijk - wijzen op Christus, als de bron van onze naastenliefde. Overigens mis ik in dit verband de verwijzing naar kernteksten als Jakobus 1:19-27 (niet alleen hoorders maar ook daders), Jakobus 2:14-26 (geloof zonder werken is dood) en 1 Johannes 3:18 (over liefhebben met de daad). Een vraag heb ik hier over p. 85: Christus verlost uit de ellende van zowel de zonde als ook van iets als armoede. Waarom mag je het eerste niet het belangrijkste noemen? Waarom zou de christelijke diaconie dan vastlopen? Onderscheid maken is nog wat anders dan die twee van elkaar losmaken. En zegt Riemer dat ook zelf niet, op deze zelfde bladzijde: 'vergeving van de zonden blijft nummer één!' Dat hij direct daaraan vastknoopt: 'Maar onze diaconale programma's kunnen wij op dat verschil niet afstellen', is een andere zaak. Overigens: over de verhouding en de verbinding van woord en daad bij Christus valt nog wel iets meer te zeggen dan Riemer in dit boekje doet. Bij Christus' daden gaat het vooral om wonderen die een teken zijn bij het Woord dat Hij verkondigt. De daad is daarbij toch duidelijk minder belangrijk dan het Woord. En Christus heeft toch ook zelf niet elke zieke die Hij tegenkwam, genezen?!

Opzet en lay-out

Op het eerste gezicht maakt het boekje een onoverzichtelijke, haast wat chaotische indruk. De schrijver geeft zelf een verklaring: de oorspronkelijke opzet voor de Indonesische context is zoveel mogelijk gehandhaafd. Belangrijk is de aanwijzing die hij daarbij geeft: lees steeds eerst de rechterpagina. Die bevat het doorlopende verhaal. Op de linkerpagina staan schema's, illustraties e.d. Wie dit goed in de gaten houdt, zal merken dat het boekje toch goed leesbaar is, hoewel een enkele keer ook de linkerpagina een doorlopende tekst bevat. Wel blijft de lay-out - ook vanwege de vaak wisselende lettergrootte op de rechterpagina - toch wat onrustig aandoen.

Een nadeel vond ik het gladde papier, waardoor lezing bij kunstlicht bemoeilijkt wordt. Verder kwam ik nogal wat drukfouten tegen en een aantal inconsequenties in de lay-out: boven het eerste hoofdstuk staat bijvoorbeeld 'deel 1', boven het tweede hoofdstuk in kapitaal 'DEEL 2'. Een 'deel 3' (en volgende) blijkt echter niet te vinden. Overigens zijn de (zeven) hoofdstukken zelf niet genummerd, wat de overzichtelijkheid niet ten goede komt.

Ten slotte: op p. 180 staat een uitleg van de omslagillustratie. Die uitleg verwacht je op één van de eerste bladzijden van het boek. Maar misschien kan bij een eventuele volgende druk op bijvoorbeeld p. 2 een verwijzing naar deze uitleg worden opgenomen.

Want dat mag hopelijk duidelijk zijn: dat ik dit boekje een volgende druk toewens!

N.a.v. Gerrit Riemer, *De diaconale gemeente*, uitg. Diaconaal Steunpunt en De Verre Naasten, 2004. ISBN 90-73004-09-8. 190 pag. Prijs €12,50 (incl. verzendkosten).